

datokkal is suhintani akar valahova, de félrecsúszik a keze s ez a félrecsúszottság a regény főbaja. Azt a miliót, amelyben legerősebb, elhanyagolja s amelyikkel legtöbbet bibelődik, csak kívülről mintázza meg.

Pedig, ismétlem, nem vak párt-ember; nála önállóbban egy szocialista írónk sem vonta le a forradalmak tanulságait. Már *Napok, A Mi Napjaink* című regénye tiltakozik minden romantikus kilengés, hebehurgya erőszak ellen s már ott hirdeti, hogy a munkásságot a maguk osztályával meghasonlott polgárok szokták beleugratni a kártékony kalandokba. Új regényéből még határozottabban kiderült, hogy a legsürgősebb feladat a munkásság szellemi színvonalának fölemelése. Az ő munkaterve: kultúrprogram. Évi szándéka: «Tanár leszek és tanítani fogom az emberiséget», éppoly vonzó, mint a munkás fiúk mohó tudászsomja, s az az új testvériség, amelyben találkozunk itt proletárok és burzsujok egy emberibb jövő érdekében. Ez az összefogás s ez a művelődésvágy örvendetes, s ezért kár, hogy ez a koraszülött regény nem kelthet zavartalan művészi hatást. De mindig ez az eredmény, ha az író nem narkotizálja magában az elvembert, mielőtt alkotni kezd. *Juhász Géza.*

A moldvai magyarság. — Irta: **Domokos Pál Péter.** (Csíksomlyó. 1931. 80 302. l.) A Kárpátok keleti oldalán a Milkó, Kászon, Ojtoz, Tatros, Sós-tázló, Tázló, Beszterce, Moldova, Szereth és Prut folyók mellékén ma is jelentékeny számú rk. vallású, magyarul beszélő nép él. E vízkörnyéket *Moldvának* nevezik, ahol a ma élő rk. vallású híveket, a csángómagyarokat ősmagyarok, kúnok, magyarok és székelyek leszármazottainak tartják. A hivatalos statisztika fel sem említi őket, holott számuk a 100.000-et kö-

zelíti meg. Sorsuk, jövőjük az elmúlás, a nemzeti megsemmisülés.

Szomorú jelenük fenyegető mementóként áll a székely szerző előtt saját faja jövője szempontjából. Mint új Julianus páter felkeresésükre indul, hogy szemtől szembe lássa a fajtájából való csángó lelket.

Útját a mult emlékeinek tanulmányozásával készíti elő. A besenyőktől úzított etelközi magyarság menekülő töredékében véli az ősi népréteget, amelynek meggyérült sorait századok múltán a kúnok töltik ki. Ezek megtérítését már magyar szerzetesek végezték. A XIV. század óta virágzó katolikus magyar élet volt Moldvában. A huszita mozgalmak idején az ottani Tatros-on fordította Tamás és Bálint testvér a bibliát magyar nyelvre s ennek másolata a Müncheneri codex nevét viselő magyar nyelvemlék. A huszitizmus nyomán magyar istentisztelet honosult meg, amelynek szokása helyenkint még a XVII. században is élt.

Tatros irányító szerepét később a bákói ferences kolostor vette át, amelynek guárdiánjait a csíksomlyói kolostor adta. Amikor azonban a tatrosi rendház leégett, a moldovai magyarok lelki vezetése idegenek kezébe került. A moldvai püspökség székében szinte 200 éven át olasz és szláv, főleg lengyel papok ültek akik magyarul nem értő velük nem érző olasz misszionáriusokat alkalmaztak. Sorsuk tanulságos képét rajzolja meg a XVII. század közepén püspökük, a bosnyák Bandulovich Márk, akinek a pápához küldött jelentéseiből tudjuk meg, hogy ekkor 1122 rk. magyar család volt Moldvában.

Számuk a századok során egyre nőtt nemcsak a természetes szaporodás, hanem időnkinti újabb erdélyi rajok útján. G. Batthyány Ignác erdélyi püspök érdeklődött is irántuk s a pápához is fordult, hogy magyarul értő papjaik legyenek. Gyakorlati ered-

mény azonban édes-kevés volt. Nagy elhagyatottságukban kitartottak, sőt a vérükből való Petrás Ince klézsei pap már a magyar tudományos körök figyelmét is felhívta reájuk.

Amikor azonban a XIX. század közepén a moldvai kormány a magyar franciskánusokat kitiltotta, lassú pusztulásnak indult itt a magyar élet. Megszervezték a jassi-i püspökséget s a halaucesti (Halasfalu) minorita rendházat, s ezek a csángómagyar gyermekekből sovén rk. vallású román nemzetiségű papokat nevelnek. Még a templomokból is kitiltják a magyar szót. Ezek munkájáról mondta a német Neumann pater a szerzőnek, amikor 1929-ben bejárta a moldvai magyarok falvait: «Elszorul az ember szíve, amikor a talpig becsületes, igaz nép napról-napra való elnyomását és elrománosítását látja. Én, a német mondom ezt, aki nem csinált és nem is fog soha politikát csinálni, de aki a nép anyanyelvén való beszélgetését, az Isten anyanyelven való imádását, az anyanyelven való éneklést a leg-
elemibb és legszentebb jogának tartom. E legelemibb és legszentebb jog megsértését és lábbaltiprását a moldvai magyar csángóknál 41 esztendő működésem alatt szakadatlanul lát-tam». (117. l.) Pedig a mintegy 100.000 magyar eredetű hívőből 65.000 még ma is magyarul beszél.

A lelkes szerző fáradtságot nem kímélve járta be falvaikat, megörököltette a hívek magyar neveit, betlehemes játékaikat. Lakodalmi szokásaikat pedig a bákómegyei csángó Szabó Ferenc meglepő értelmességgel jegyzette le, érdekesen leírva a hivatatók, a virágos pálca, a csókos pohár, a küsnyoszolyók, a keresztapa, a bémondó, a nyirássza (a menyasszony), ennek szülei: a búsapa, a búsanya, — a vőlegény és szülei, az örömapa és örömapanya szerepét. Mily vegyes érzelmek járhatták át a szerző lelkét, amikor Szeketurán meglepődve hallotta:

«Sziléfeldem sziep hátáron, — Meglátlak-e voloháron, — Ahol állok, ahol menyek, — Mindenkor csak felied nézek.» — Népdalgyűjtése a magyar-lakta négy zenedialektus ismert területét egy ötödikkal bővítette ki. A közölt 65 csángómagyar népdal vagy ballada egy része rokon a székely balladákkal. Tárgyuk, hangjuk olyan, mint a nép, mely szerzette:

Én Istenem csak úgy élek, mint egy nyomorodott lélek,

Én is idegen országon, mint a madárka az ágon,

Szárnyocskáját repeg teti s a szíve-met rettegteti.

A lelkes szerző megérdemli, hogy műve eredményt érjen el a csángómagyarok érdekében. Legyen úgy, mint Magyar Antalné mondta Galbenben: «A pinkezdí ruza kihajlott az útra, — Nem tudom édeszem jóra-e vad rosszra — Vad (vagy) holtig bánatra. — *Adná Iszten jóra! Ne fordítná rosszra.*» — A könyvet az ifj. könyvtárak figyelmébe ajánljuk.

Závodszy Levente.

Entz Géza és Soós Lajos: Élet a tengerben. Természettudományi Könyvkiadóvállalat. XCIX. kötet. 8°. 484 oldal, 26 tábla, 112 szövegrajz. (Kir. Magy. Természettud. Társulat kiadása.) Budapest, 1931.

A könyv címét látva, keserű sóhajban sajdul föl a fájdalmas emlékezet: tengerünk — csak volt! S a sötételátásra beidegzett olvasó hamarosan ki is robbantja elhatározását:

— Minek foglalkozzam én a tengerrel? Most! ? Mire való az ilyen művek kiadása? Fölösleges fényűzés!

Ám az illetéformá ellenvetésekre a szerzők maguk is el voltak készülve. Világos bizonyítéka ennek előszavuk.

«Nem a sors gúnyja, nem anakronizmus-e — írják, — hogy éppen akkor jelenjék meg a tenger életéről szóló eredeti magyar mű, mikor elvesztettük a tengert? Erre a válaszuk